

Języki formalne i techniki translacji

Laboratorium - Projekt (wersja α)

Termin oddania: ostatnie zajęcia przed 22 stycznia 2022

Wysłanie do wykładowcy (MS TEAMS): przed 23:45 2 lutego 2022

Używając BISON-a i FLEX-a napisz kompilator prostego języka imperatywnego do kodu maszyny wirtualnej. Specyfikacja języka i maszyny jest zamieszczona poniżej. Kompilator powinien sygnalizować miejsce i rodzaj błędu (np. druga deklaracja zmiennej, użycie niezadeklarowanej zmiennej, niewłaściwe użycie nazwy tablicy...), a w przypadku braku błędów zwracać kod na maszynę wirtualną. Kod wynikowy powinien wykonywać się jak najszybciej (w miarę optymalnie, mnożenie i dzielenie powinny być wykonywane w czasie logarytmicznym w stosunku do wartości argumentów).

Program powinien być oddany z plikiem Makefile kompilującym go oraz z plikiem README opisującym dostarczone pliki oraz zawierającym dane autora. W przypadku użycia innych języków niż C/C++ należy także zamieścić dokładne instrukcje co należy doinstalować dla systemu Ubuntu. Wywołanie programu powinno wyglądać następująco¹

kompilator <nazwa pliku wejściowego> <nazwa pliku wyjściowego>
czyli dane i wynik są podawane przez nazwy plików (nie przez strumienie). Przy przesyłaniu do wykładowcy program powinien być spakowany programem zip a archiwum nazwane numerem indeksu studenta. Archiwum nie powinno zawierać żadnych zbędnych plików.

Prosty język imperatywny Język powinien być zgodny z gramatyką zamieszczoną w tabelicy 1 i spełniać następujące warunki:

1. działania arytmetyczne są wykonywane na liczbach całkowitych, ponadto dzielenie przez zero powinno dać wynik 0 i resztę także 0;
2. PLUS MINUS TIMES DIV MOD oznaczają odpowiednio dodawanie, odejmowanie, mnożenie, dzielenie całkowitoliczbowe i obliczanie reszty na liczbach całkowitych, reszta z dzielenia powinna mieć taki sam znak jak dzielnik;
3. EQ NEQ LE GE LEQ GEQ oznaczają odpowiednio relacje $=$, $\neq$, $<$, $>$, $\leq$ i $\geq$ na liczbach całkowitych;
4. ASSIGN oznacza przypisanie;
5. deklaracja `tab[-10:100]` oznacza zadeklarowanie tablicy `tab` o 111 elementach indeksowanych od -10 do 100, identyfikator `tab[i]` oznacza odwołanie do i -tego elementu tablicy `tab`, deklaracja zawierająca pierwszą liczbę większą od drugiej powinna być zgłaszana jako błąd;
6. pętla FOR ma iterator lokalny, przyjmujący wartości od wartości stojącej po FROM do wartości stojącej po TO kolejno w odstępnie $+1$ lub w odstępnie -1 jeśli użyto słowa DOWNT0;
7. liczba iteracji pętli FOR jest ustalana na początku i nie podlega zmianie w trakcie wykonywania pętli (nawet jeśli zmieniają się wartości zmiennych wyznaczających początek i koniec pętli);
8. iterator pętli FOR nie może być modyfikowany wewnątrz pętli (kompilator w takim przypadku powinien zgłaszać błąd);
9. pętla REPEAT-UNTIL kończy pracę kiedy warunek napisany za UNTIL jest spełniony (pętla wykona się przynajmniej raz);

---

¹Dla innych niektórych języków programowania należy napisać w pliku README że jest inny sposób wywołania kompilatora, np. `java kompilator` lub `python kompilator`

```

1  program      -> VAR declarations BEGIN commands END
2              | BEGIN commands END
3
4  declarations -> declarations , pidentifier
5              | declarations , pidentifier[num:num]
6              | pidentifier
7              | pidentifier[num:num]
8
9  commands     -> commands command
10             | command
11
12 command      -> identifier ASSIGN expression;
13             | IF condition THEN commands ELSE commands ENDIF
14             | IF condition THEN commands ENDIF
15             | WHILE condition DO commands ENDWHILE
16             | REPEAT commands UNTIL condition;
17             | FOR pidentifier FROM value TO value DO commands ENDFOR
18             | FOR pidentifier FROM value DOWNTO value DO commands ENDFOR
19             | READ identifier;
20             | WRITE value;
21
22 expression   -> value
23             | value PLUS value
24             | value MINUS value
25             | value TIMES value
26             | value DIV value
27             | value MOD value
28
29 condition    -> value EQ value
30             | value NEQ value
31             | value LE value
32             | value GE value
33             | value LEQ value
34             | value GEQ value
35
36 value        -> num
37             | identifier
38
39 identifier    -> pidentifier
40             | pidentifier[pidentifier]
41             | pidentifier[num]

```

Tablica 1: Gramatyka języka

10. instrukcja READ czyta wartość z zewnątrz i podstawia pod zmienną, a WRITE wypisuje wartość zmiennej/liczby na zewnątrz;
11. pozostałe instrukcje są zgodne z ich znaczeniem w większości języków programowania;
12. `pidentifier` jest opisany wyrażeniem regularnym `[_a-z]+`;
13. `num` jest liczbą całkowitą w zapisie dziesiętnym (w kodzie wejściowym liczby są ograniczone do typu `long long` (64 bitowy), na maszynie wirtualnej nie ma ograniczeń na wielkość liczb, obliczenia mogą generować dowolną liczbę całkowitą);
14. małe i duże litery są rozróżniane;
15. w programie można użyć komentarzy postaci: `( komentarz )`, które nie mogą być zagnieżdżone.

Maszyna wirtualna Maszyna wirtualna składa się z 8 rejestrów ($r_a, r_b, r_c, r_d, r_e, r_f, r_g, r_h$), licznika rozkazów k oraz ciągu komórek pamięci p_i , dla $i = 0, 1, 2, \dots$ (z przyczyn technicznych $i \leq 2^{62}$). Maszyna pracuje na liczbach całkowitych. Program maszyny składa się z ciągu rozkazów, który niejawnie numerujemy od zera. W kolejnych krokach wykonujemy zawsze rozkaz o numerze k aż napotkamy instrukcję HALT. Początkowa zawartość rejestrów i komórek pamięci jest nieokreślona, a licznik rozkazów k ma wartość 0. W tablicy 2 jest podana lista rozkazów wraz z ich interpretacją i kosztem wykonania. W programie można zamieszczać komentarze w postaci: `(komentarz)`, które nie mogą być zagnieżdżone. Białe znaki w kodzie są pomijane. Przejście do nieistniejącego rozkazu lub wywołanie nieistniejącego rejestru jest traktowane jako błąd.

Rozkaz	Interpretacja	Czas
GET	pobraną liczbę zapisuje w rejestrze r_a oraz $k \leftarrow k + 1$	100
PUT	wyświetla zawartość rejestru r_a oraz $k \leftarrow k + 1$	100
LOAD x	$r_a \leftarrow p_{r_x}$ oraz $k \leftarrow k + 1$	50
STORE x	$p_{r_x} \leftarrow r_a$ oraz $k \leftarrow k + 1$	50
ADD x	$r_a \leftarrow r_a + r_x$ oraz $k \leftarrow k + 1$	10
SUB x	$r_a \leftarrow r_a - r_x$ oraz $k \leftarrow k + 1$	10
SHIFT x	$r_a \leftarrow \lfloor 2^{r_x} \cdot r_a \rfloor$ oraz $k \leftarrow k + 1$	5
SWAP x	$r_a \leftrightarrow r_x$ oraz $k \leftarrow k + 1$	1
RESET x	$r_x \leftarrow 0$ oraz $k \leftarrow k + 1$	1
INC x	$r_x \leftarrow r_x + 1$ oraz $k \leftarrow k + 1$	1
DEC x	$r_x \leftarrow r_x - 1$ oraz $k \leftarrow k + 1$	1
JUMP j	$k \leftarrow k + j$	1
JPOS j	jeśli $r_a > 0$ to $k \leftarrow k + j$, w p.p. $k \leftarrow k + 1$	1
JZERO j	jeśli $r_a = 0$ to $k \leftarrow k + j$, w p.p. $k \leftarrow k + 1$	1
JNEG j	jeśli $r_a < 0$ to $k \leftarrow k + j$, w p.p. $k \leftarrow k + 1$	1
HALT	zatrzymaj program	0

Tablica 2: Rozkazy maszyny wirtualnej ($x \in \{a, b, c, d, e, f, g, h\}$ i $j \in \mathbb{Z} \setminus \{0\}$)

Wszystkie przykłady oraz kod maszyny wirtualnej napisany w C+ zostały zamieszczone w pliku `labor4.zip` (kod maszyny jest w dwóch wersjach: podstawowej na liczbach typu `long long` oraz w wersji `cln` na dowolnych liczbach naturalnych, która jest jednak wolniejsza w działaniu ze względu na użycie biblioteki dużych liczb).

Przykładowe kody programów

Przykład 1 – Binarny zapis liczby.

```
1  VAR
2      n, p
3  BEGIN
4      READ n;
5      IF n GEQ 0 THEN
6          REPEAT
7              p ASSIGN n DIV 2;
8              p ASSIGN 2 TIMES p;
9              IF n NEQ p THEN
10                 WRITE 1;
11             ELSE
12                 WRITE 0;
13             ENDIF
14             n ASSIGN n DIV 2;
15         UNTIL n EQ 0;
16     ENDIF
17 END
```

-1 (zapis binarny liczby)

```
0  RESET d
1  INC d
2  RESET e
3  DEC e
4  GET
5  JNEG 21
6  SWAP b
7  RESET a
8  ADD b
9  SHIFT e
10 SHIFT d
11 SWAP c
12 RESET a
13 ADD b
14 SUB c
15 JZERO 5
16 RESET a
17 INC a
18 PUT
19 JUMP 3
20 RESET a
21 PUT
22 SWAP b
23 SHIFT e
24 JZERO 2
25 JUMP -19
26 HALT
```

-1 (zapis binarny liczby - zoptymalizowany)

```
0  RESET c
1  DEC c
2  GET
3  JNEG 11
4  SWAP b
5  RESET a
6  ADD b
7  SHIFT c
8  SWAP b
9  SUB b
10 SUB b
11 PUT
12 SWAP b
13 JPOS -9
14 HALT
```

Przykład 2 – Sito Eratostenesa.

```
1  VAR ( sito Eratostenesa)
2      n, j, sito[2:100]
3  BEGIN
4      n ASSIGN 100;
5      FOR i FROM n DOWNTO 2 DO
6          sito[i] ASSIGN 1;
7      ENDFOR
8      FOR i FROM 2 TO n DO
9          IF sito[i] NEQ 0 THEN
10             j ASSIGN i PLUS i;
11             WHILE j LEQ n DO
12                 sito[j] ASSIGN 0;
13                 j ASSIGN j PLUS i;
14             ENDWHILE
15             WRITE i;
16         ENDIF
17     ENDFOR
18 END
```

0	RESET h		40	ADD b	
1	INC h		41	DEC a	
2	RESET a	(generowanie 100)	42	DEC a	(licznik for r[e])
3	INC a		43	JNEG 35	(wyjście for)
4	SHIFT h		44	SWAP e	
5	INC a		45	RESET a	
6	INC h		46	ADD d	
7	INC h		47	DEC a	
8	SHIFT h		48	DEC a	(numer pamięci [i-2])
9	INC a		49	SWAP f	
10	DEC h		50	LOAD f	(r[a]<-sito[i])
11	SHIFT h		51	JZERO 23	(sito[i]==0)
12	DEC h		52	RESET a	
13	SWAP b	(r[b]<-n)	53	ADD d	
14	RESET a		54	ADD d	
15	ADD b		55	SWAP c	(r[c]<-j=i+i)
16	SWAP d	(r[d]<-i=n)	56	RESET a	
17	RESET a		57	ADD b	
18	ADD b		58	SUB c	(j<=n)
19	DEC a		59	JNEG 12	(wyjście WHILE)
20	DEC a	(licznik for r[e])	60	RESET a	
21	JNEG 14	(wyjście for)	61	ADD c	
22	SWAP e		62	DEC a	
23	RESET a		63	DEC a	(numer pamięci [j-2])
24	ADD d		64	SWAP f	
25	DEC a		65	RESET a	
26	DEC a	(numer pamięci [i-2])	66	STORE f	(sito[j]<-0)
27	SWAP f		67	SWAP c	
28	SWAP h		68	ADD d	
29	STORE f	(sito[j]<-0)	69	SWAP c	(r[c]<-j=j+i)
30	SWAP h		70	JUMP -14	
31	DEC d		71	SWAP d	
32	DEC e		72	PUT	(WRITE i)
33	SWAP e		73	SWAP d	
34	JUMP -13	(endfor)	74	INC d	
35	RESET a		75	DEC e	
36	INC a		76	SWAP e	
37	INC a		77	JUMP -34	
38	SWAP d	(r[d]<-i=2)	78	HALT	
39	RESET a				

Optymalność wykonywania mnożenia i dzielenia

```
1  ( Rozkład liczby na czynniki pierwsze )
2  VAR
3      n, m, reszta, potega, dzielnik
4  BEGIN
5      READ n;
6      dzielnik ASSIGN 2;
7      m ASSIGN dzielnik TIMES dzielnik;
8      WHILE n GEQ m DO
9          potega ASSIGN 0;
10         reszta ASSIGN n MOD dzielnik;
11         WHILE reszta EQ 0 DO
12             n ASSIGN n DIV dzielnik;
13             potega ASSIGN potega PLUS 1;
14             reszta ASSIGN n MOD dzielnik;
15         ENDWHILE
16         IF potega GE 0 THEN ( czy znaleziono dzielnik )
17             WRITE dzielnik;
18             WRITE potega;
19         ELSE
20             dzielnik ASSIGN dzielnik PLUS 1;
21             m ASSIGN dzielnik TIMES dzielnik;
22         ENDIF
23     ENDWHILE
24     IF n NEQ 1 THEN ( ostatni dzielnik )
25         WRITE n;
26         WRITE 1;
27     ENDIF
28 END
```

Dla powyższego programu koszt działania kodu wynikowego na załączonej maszynie powinien być porównywalny do poniższych wyników (mniej więcej tego samego rzędu wielkości - liczba cyfr oznaczonych przez *):

```
...
Uruchamianie programu.
? 1234567890
> 2
> 1
> 3
> 2
> 5
> 1
> 3607
> 1
> 3803
> 1
Skończono program (koszt: *****; w tym i/o: 1100).
...
Uruchamianie programu.
? 12345678901
> 857
> 1
> 14405693
> 1
Skończono program (koszt: *****; w tym i/o: 500).
...
Uruchamianie programu.
? 12345678903
> 3
> 1
> 4115226301
> 1
Skończono program (koszt: *****; w tym i/o: 500).
```